

Nr 27

Utbildningsutskottets betänkande med anledning av propositionen 1974: 28 angående den statliga kulturpolitiken i vad avser anslag för budgetåret 1974/75 till bidrag till studiecirkelverksamhet m. m. jämte motioner.

Propositionen

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen 1974: 1 bilaga 10 beräknat medel för Bidrag till studiecirkelverksamhet (punkten G 6) och för Bidrag till studieförbund (punkten G 7) har Kungl. Maj:t i propositionen 1974: 28 (utbildningsdepartementet) under punkterna 27.31 och 27.32 (s. 472—477) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de i propositionen 1974: 28 förordade ändrade grunderna för statsbidrag till studiecirkelverksamhet,
2. godkänna vad i propositionen 1974: 28 anförs om studiecirkelar i energifrågor,
3. till Bidrag till studiecirkelverksamhet för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 259 000 000 kr.,
4. bemyndiga Kungl. Maj:t att enligt de riktlinjer som förordats i propositionen 1974: 28 närmare utforma principerna för fördelningen av bidraget till studieförbundens organisationskostnader,
5. till Bidrag till studieförbund för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 14 400 000 kr.

Motionerna

I detta betänkande behandlar utskottet

dels den vid riksdagens början väckta motionen

1974: 305 av herr Wachtmeister i Staffanstorp (m) och fru Sundberg (m) vari hemställs att riksdagen hemställer om sådan ändring av 15 § stycke d) i Kungl. Maj:ts kungörelse om statsbidrag till det fria och frivilliga folkbildningsarbetet (SFS 1963: 463) att kravet på att högst hälften av det totala antalet deltagare i musikcirkel får vara yngre än 14 år utgår,

dels de i anledning av propositionen 1974: 28 väckta motionerna

1974: 1655 av herr Nordstrandh m. fl. (m) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller

1. att ett särskilt tilläggsbidrag till kulturcirkelar prövas,

2. att ytterligare försök görs i fråga om omfattningen och fördelningen av studietiden för kulturcirklar,

3. att särbestämmelser av den typ som redan gäller för musik- och teatercirklar prövas även för cirklar på andra kulturområden,

4. att en sänkning av åldersgränsen för deltagande i kulturcirklar försöksvis inleds,

1974: 1701 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avser hemställan att riksdagen

1. beslutar att av den föreslagna höjningen av anslaget Bidrag till studieförbund 1,5 milj. kr. skall avse pedagogiskt utvecklingsarbete inom kulturområdet (yrkandet 5),

2. till Bidrag till studiecirkelverksamhet för budgetåret 1974/75 under åttonde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 251 775 000 kr. (yrkandet 19),

3. godkänner de av Kungl. Maj:t föreslagna ändrade grunderna för statsbidrag till studiecirkelverksamhet med den ändringen däri att statsbidraget till allmänna studiecirklar skall höjas med 1 krona per studie-timme (yrkandet 20),

1974: 1706 av herr Fälldin m. fl. (c) i vad avser hemställan att riksdagen beslutar att fördelningen av anslaget Bidrag till studieförbund även i fortsättningen skall ske med hänsynstagande till verksamhetens geografiska fördelning (yrkandet 9),

1974: 1721 av herr Werner i Tyresö m. fl. (vpk) i vad avser hemställan att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag om en kraftig förhöjning av bidragen till cirkelledararvodet (yrkandet 6).

Utskottet

Studieförbunden bedriver en verksamhet som i flera årtionden haft en betydande omfattning. Verksamheten bygger i huvudsak på tre principer, nämligen principen om fritt och frivilligt studiearbete, om folkrörelseanknytning samt om objektiv och allsidig belysning av studieämnena. Det finns i dag tio av staten godkända studieförbund, av vilka endast ett inte har någon folkrörelse- eller organisationsanknytning. För att bli godkänt som statsbidragsberättigat studieförbund krävs av studieförbundet att det under de tre senaste budgetåren genomfört minst 50 000 statsbidragsberättigade studiecirkeltimmar om året.

Statsbidrag till allmän studiecirkel utgår enligt kungörelsen (1963: 463, omtryckt 1973: 409) om statsbidrag till det fria och frivilliga folkbildningsarbetet med 75 procent av kostnaderna för ledararvode och studiematerial, dock högst 30 kr. per studietimme. Av detta belopp får högst 24 kr. avse ledararvode.

För att statsbidrag skall utgå till en studiecirkel krävs bl. a. att den har lägst 5 och högst 20 deltagare, att den omfattar minst 20 studie-

timmar fördelade på minst fyra studieveckor, att den har högst två sammankomster per vecka samt högst tre studietimmar per sammankomst. Ledare för studiecirkel skall godkännas av studieförbund. Vissa undantag från dessa bestämmelser är möjliga.

Tre ämnesgrupper dominerar i studiecirkelverksamheten, nämligen språk — särskilt engelska —, estetiska ämnen — särskilt musik och konsthantverk — samt samhällsämnen. Skillnaderna mellan de olika studieförbunden är stora när det gäller betoningen av ämnesområden.

Kungl. Maj:t föreslår i propositionen 1974: 28 att statsbidraget till allmänna studiecirkel höjs med 2 kr. till högst 32 kr. per studietimme. Enligt motionen 1974: 1721 bör bidragsbeloppet per studietimme räknas upp utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Motionärerna hemställer att riksdagen skall begära förslag härom. I motionen 1974: 1701 föreslås däremot att den i propositionen förordade uppräkningsmed 2 kr. per studietimme begränsas till 1 kr. Enligt motionen 1974: 1655 bör ett särskilt tilläggsbidrag till cirklar i s. k. kulturämnen, dvs. i litteratur, konst, konsthantverk, teater, dans, foto, film, musik och allmänna kulturfrågor, provas.

Kommittén för studiestöd åt vuxna (SVUX) och kommittén för försöksverksamhet med vuxenutbildning (FÖVUX) beräknas under år 1974 till Kungl. Maj:t överlämna förslag beträffande bestämmelser om statsbidrag till bl. a. studiecirkelverksamhet. Frågor om bidrag till i motionerna nämnda cirklar kommer således att inom kort behandlas i ett större sammanhang. Med hänvisning härtill tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts nu ifrågavarande förslag beträffande statsbidrag till allmänna studiecirkel och föreslår att riksdagen avslår motionerna 1974: 1655 yrkandet 1, 1974: 1701 yrkandet 20 och 1974: 1721 yrkandet 6.

Det maximerade bidragsbeloppet för medverkan av expert eller fackman föreslås i propositionen höjt till högst 40 kr. Utskottet tillstyrker dels detta förslag, dels vad som i övrigt förordats i propositionen beträffande ändrade grunder för statsbidrag till studiecirkelverksamhet.

Enligt 7 § i kungörelsen om statsbidrag till det fria och frivilliga folkbildningsarbetet förstås med cirkel en kamratkrets för gemensamma, planmässigt bedrivna studier över ett på förhand angivet ämne eller problemområde. Det förutsätts enligt skolöverstyrelsens anvisningar att studiarbetet planeras så, att deltagarna stimuleras till enskilda studier mellan sammankomsterna och att ämnets art och studiernas uppläggning stimulerar till samarbete och utbyte av synpunkter.

Enligt 15 § i samma kungörelse får i annan studiecirkel än musikcirkel endast ingå den som fyllt eller under kalenderåret fyller 14 år. I musikcirkel får även ingå den som är yngre än 14 år. Antalet yngre deltagare får dock uppgå till högst hälften av det totala antalet deltagare i cirkeln.

I motionerna 1974: 305 och 1974: 1655 framförs önskemål om att kravet på viss ålder för deltagande i studiecirkel slopas, i den först-

nämnda motionen för musikcirkel och i den sistnämnda motionen på försök för s. k. kulturcirkel.

Den i motionerna berörda frågan aktualiserar ett stort gränsdragningsproblem när det gäller fritidsverksamhet och folkbildningsarbete. Hithörande frågor har nyligen varit eller är föremål för utredningsarbeten. Organisationskommittén för högre musikutbildning (OMUS) har till Kungl. Maj:t överlämnat ett betänkande Musikundervisning, som behandlar bl. a. den frivilliga musikundervisningen (Ds U 1973: 19). Betänkandet remissbehandlas för närvarande. Enligt vad utskottet inhämtat avser barnstugeutredningen att inom kort lägga fram förslag beträffande statsbidrag till fritidsverksamhet bland barn och ungdom.

Utskottet, som har stor förståelse för yrkandena i motionerna, anser att riksdagen inte bör ta ställning i ärendet förrän beredningen i Kungl. Maj:ts kansli av nyssnämnda utredningsarbeten avslutats och konsekvenserna i fråga om kostnaderna för ett på detta sätt förändrat statsbidrag bättre kan överblickas. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna 1974: 305 och 1974: 1655 yrkandet 4.

Enligt propositionen 1974: 28 är det angeläget att stimulera till en bred debatt om energipolitiska frågor. Särskilda medel föreslås bli ställda till förfogande för ändamålet. För cirklar i energifrågor som påbörjas före den 15 november 1974 anses generell dispens böra ges beträffande minimiantalet studietimmar, så att även cirklar med minst 10 studietimmar blir statsbidragsberättigade mot normalt 20. Vidare bör enligt propositionen från förevarande anslag utgå ett särskilt konferens- och materialbidrag för cirkelledarutbildning, materialframställning m. m. Det särskilda konferens- och materialbidraget beräknas till 1 milj. kr. Utskottet har inte något att erinra mot förslagen.

Vidare föreslår Kungl. Maj:t att skolöverstyrelsen beträffande ämnen teater, dans, konst, konsthantverk, foto, film och musik under en försöksperiod skall generellt kunna medge att sammankomster i dessa ämnen får omfatta upp till fyra studietimmar. I motionen 1974: 1655 föreslås beträffande cirklar i nämnda ämnen också en annan typ av försöksverksamhet, nämligen dispens från kravet på att studietiden för cirkel skall fördelas på minst fyra studieveckor.

Utskottet anser det angeläget att den i propositionen förordade försöksverksamheten beträffande antalet studietimmar per sammankomst får pågå någon tid och därtill utvärderas innan man startar ytterligare försök beträffande studietidens fördelning. Med hänvisning härtil avstyrker utskottet motionen 1974: 1655 yrkandet 2.

Enligt skolöverstyrelsens anvisningar till kungörelsen om statsbidrag till det fria och frivilliga folkbildningsarbetet får i vissa fall statsbidrag utgå till studiecirkel även om den inte omfattar mer än 14 studietimmar, nämligen om cirkeln därutöver omfattar minst tre teater-, biograf- eller konsertbesök. I motionen 1974: 1655 anses särbestämmelser

av detta slag böra prövas även för cirklar på andra kulturområden. Utskottet, som hänvisar till vad det anfört beträffande yrkandet 2 i denna motion, avstyrker på samma grunder yrkandet 3 i motionen.

Utskottet, som hänvisar till sitt ställningstagande i det föregående till bl. a. yrkandet 20 i motionen 1974: 1701, avstyrker den i samma motion i yrkandet 19 förordade minskningen av anslaget Bidrag till studiecirkelverksamhet med 7 225 000 kr. jämfört med Kungl. Maj:ts förslag och föreslår att under denna anslagsrubrik anvisas 259 000 000 kr. för budgetåret 1974/75.

Under anslaget Bidrag till studieförbund anvisade medel till organisationskostnader har hittills i enlighet med riksdagens beslut år 1963 (prop. 1963: 36 s. 73—74, SU 1963: 74, rskr 1963: 190) fördelats mellan studieförbunden med hänsyn dels till kostnaderna för studieverksamheten, dels till den bidragsberättigade studiecirkelverksamhetens geografiska spridning. Till följd av kommunsammanslagningarna är det enligt propositionen 1974: 28 nu svårare att använda sig av den sistnämnda fördelningsgrunden. I propositionen förordas därför att nuvarande regler ändras så att bidraget utbetalas efter schablonmässiga regler.

I motionen 1974: 1706 föreslås att fördelningen av bidragsmedlen till studieförbund även i fortsättningen skall ske med hänsynstagande till verksamhetens geografiska spridning.

Departementschefen framhåller i propositionen att man vid fördelningen bör kunna ta hänsyn till att arten och omfattningen av de olika studieförbundens verksamhet kan medföra att förbundens kostnader per studietimme varierar. Med hänsyn härtill avstyrker utskottet motionen 1974: 1706 yrkandet 9.

Kungl. Maj:t föreslår att den under anslaget Bidrag till studieförbund upptagna anslagsposten till pedagogisk verksamhet räknas upp med 2 milj. kr. Enligt motionen 1974: 1701 bör av detta belopp 1,5 milj. kr. specialdestineras till pedagogiskt utvecklingsarbete i ämnen som tillhör kulturområdet för att därigenom få garanti för att medlen används för att främja just kulturområdet.

Ett studieförbund bör enligt utskottets mening självt få avgöra hur det till förbundet anvisade bidraget till pedagogisk verksamhet skall fördelas på olika områden. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet yrkandet 5 i motionen 1974: 1701.

Kungl. Maj:ts förslag att anslaget Bidrag till studieförbund skall föras upp med totalt 14 400 000 kr. på riksstaten för budgetåret 1974/75 tillstyrker utskottet.

Aberopande det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1974: 28 och med avslag på motionerna 1974: 1655 yrkandet 1, 1974: 1701 yrkandet 20 och 1974: 1721 yrkandet 6 godkänner det i propositionen

- nen förordade statsbidragsbeloppet av högst 32 kr. per studietimme,
2. att riksdagen godkänner i propositionen 1974: 28 i övrigt förordade ändrade grunder för statsbidrag till studiecirkelverksamhet,
  3. att riksdagen beträffande slopande av kravet på viss ålder för deltagande i vissa studiecirkel avslår motionerna 1974: 305 och 1974: 1655 yrkandet 4,
  4. att riksdagen godkänner vad i propositionen 1974: 28 anförts om studiecirkel i energifrågor,
  5. att riksdagen beträffande fördelningen av studietiden för kulturcirkel avslår motionen 1974: 1655 yrkandet 2,
  6. att riksdagen beträffande särbestämmelser för vissa cirkel avslår motionen 1974: 1655 yrkandet 3,
  7. att riksdagen med bifall till propositionen 1974: 28 och med avslag på motionen 1974: 1701 yrkandet 19 till *Bidrag till studiecirkelverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 259 000 000 kr.,
  8. att riksdagen med bifall till propositionen 1974: 28 och med avslag på motionen 1974: 1706 yrkandet 9 bemyndigar Kungl. Maj:t att i enlighet med i propositionen förordade riktlinjer närmare utforma principerna för fördelningen av bidraget till studieförbundens organisationskostnader,
  9. att riksdagen beträffande dispositionen av bidraget till studieförbundens pedagogiska verksamhet avslår motionen 1974: 1701 yrkandet 5,
  10. att riksdagen till *Bidrag till studieförbund* för budgetåret 1974/75 anvisar ett anslag av 14 400 000 kr.

Stockholm den 3 maj 1974

På utbildningsutskottets vägnar
STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Alemyr (s), Wiklund (s), Elmstedt (c), Johansson i Skärstad (c), fru Dahl (s), fru Sundberg (m), herr Karlsson i Mariefred (c), fru Lantz (vpk), herrar Nyhage (m), Nilsson i Norrköping (s), Hagberg i Örebro (s), Jonsson i Alingsås (fp), Gillström (s), Bladh (s) och fru Ekelund (c).

Reservationer

beträffande *statsbidragsbeloppet per studietimme*

1. av fru Sundberg (m) och herr Nyhage (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 3 som börjar med »Kommittén för» och slutar med »yrkandet 6» bort ha följande lydelse:

Under en följd av år har bidragen till studieförbundens studiecirkelverksamhet höjts mycket kraftigt. Under en femårsperiod uppgår höjningarna till sammanlagt över 300 procent. Utskottet anser därför att den i år av Kungl. Maj:t föreslagna höjningen med 2 kr. av bidraget till studiecirkel kan begränsas till 1 kr. och mellanskillnaden i fråga om anslagsmedel i stället utnyttjas för de i reservationerna 13, 23 b, 25 och 26 i kulturutskottets betänkande 1974: 15 angivna ändamålen. Med hänvisning härtill tillstyrker utskottet motionen 1974: 1701 yrkandet 20 och avstyrker motionerna 1974: 1655 yrkandet 1 och 1974: 1721 yrkandet 6.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med anledning av propositionen 1974: 28 samt med avslag på motionerna 1974: 1655 yrkandet 1 och 1974: 1721 yrkandet 6 ävensom med bifall till motionen 1974: 1701 yrkandet 20 beslutar att statsbidraget till allmänna studiecirkel skall utgå med högst 31 kr. per studietimme,

2. av fru Lantz (vpk) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 3 som börjar med »Kommittén för» och slutar med »yrkandet 6» bort ha följande lydelse:

För många kulturarbetare är arbetet som ledare för studiecirkelverksamhet en viktig inkomstkälla. En höjning av cirkelledarvodet framstår därför som en viktig åtgärd. Den föreslagna höjningen med 2 kr. per studietimme framstår som alltför liten. Kungl. Maj:t bör därför lägga fram förslag om en ytterligare höjning av statsbidraget till allmänna studiecirkel att gälla fr. o. m. budgetåret 1975/76. Utskottet föreslår att riksdagen som sin mening ger denna uppfattning till kända för Kungl. Maj:t.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1974: 28 samt med avslag på motionerna 1974: 1655 yrkandet 1 och 1974: 1701 yrkandet 20 som sin mening ger Kungl. Maj:t till kända vad utskottet med anledning av motionen 1974: 1721 yrkandet 6 anfört om ytterligare höjning av bidraget till studiecirkel,

3. beträffande kravet på viss ålder för deltagande i studiecirkel av fru Sundberg (m) och herr Nyhage (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande p. s. 4 som börjar med »Utskottet, som» och slutar med »yrkandet 4» bort ha följande lydelse:

Då barnstugeutredningens kommande förslag enligt vad utskottet in-

hämtat endast berör barn i åldrarna 7—11 år och sålunda inte kommer att lösa de genom ifrågavarande motionsyrkande aktualiserade problemen biträder utskottet förslaget i motionen 1974: 305 om sådan ändring av kungörelsen om statsbidrag till det fria och frivilliga folkbildningsarbetet att kravet på viss ålder för deltagande i musikcirkel slopas. Vidare anser utskottet att viss försöksverksamhet med sänkning av åldersgränsen för deltagande i övriga kulturcirkel bör kunna påbörjas.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. att riksdagen med bifall till motionerna 1974: 305 och 1974: 1655 yrkandet 4 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande kravet på viss ålder för deltagande i studiecirkel,

4. beträffande *anslagsbeloppet till Bidrag till studiecirkelverksamhet* av fru Sundberg (m) och herr Nyhage (m) som vid bifall till reservationen 1 anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med »Utskottet, som» och slutar med »budgetåret 1974/75» bort ha följande lydelse:

Som en konsekvens av sitt ställningstagande till yrkandet 20 i motionen 1974: 1701 föreslår utskottet med tillstyrkande av yrkandet 19 i samma motion att riksdagen för budgetåret 1974/75 till Bidrag till studiecirkelverksamhet anvisar ett förslagsanslag av 251 775 000 kr.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. att riksdagen med anledning av propositionen 1974: 28 och med bifall till motionen 1974: 1701 yrkandet 19 till *Bidrag till studiecirkelverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 251 775 000 kr.,

5. beträffande *principerna för fördelningen av bidraget till studieförbundens organisationskostnader* av herrar Elmstedt (c), Johansson i Skärstad (c) Karlsson i Mariefred (c), Jonsson i Alingsås (fp) och fru Ekelund (c) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med »Departementschefen framhåller» och slutar med »yrkandet 9» bort ha följande lydelse:

De bestämmelser som för närvarande tillämpas vid fördelningen av bidraget till studieförbundens organisationskostnader har enligt utskottets uppfattning haft betydelse när det gällt att tillgodose behovet av vuxenutbildning och kulturell service i glesbygder. Bestämmelserna om att fördelningen av detta bidrag till viss del skall grundas på den geografiska spridningen av verksamheten bör därför bibehållas.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. att riksdagen med avslag på propositionen 1974: 28 och med bifall till motionen 1974: 1706 yrkandet 9 som sin mening ger Kungl. Maj:t till kännä vad utskottet anfört beträffande fördelningen av bidraget till studieförbundens organisationskostnader,

6. beträffande *bidraget till studieförbundens pedagogiska verksamhet* av fru Sundberg (m) och herr Nyhage (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med »Ett studieförbund» och slutar med »motionen 1974: 1701» bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas mening att 1,5 milj. kr. av den föreslagna anslagshöjningen bör avse pedagogiskt utvecklingsarbete inom kulturområdet. Utskottet tillstyrker därför motionen 1974: 1701 yrkandet 5.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. att riksdagen med bifall till motionen 1974: 1701 yrkandet 5 som sin mening ger Kungl. Maj:t till kännä vad utskottet anfört beträffande dispositionen av bidraget till studieförbundens pedagogiska verksamhet,

